

Zygmunt Bauman – úvahy o postmoderní době

STANISLAV HUBÍK*

Zdravotně sociální fakulta, Ostravská univerzita

Zygmunt Bauman – Reflections on Postmodern Times

Abstract: Zygmunt Bauman is a good representative of modern sociological thinkers, or better to say – of modern professors of sociology. This fact is clear in his latest works on postmodernity. His quite modern conception of sociology as a scientific discipline revealing hidden mysteries of social reality forms the base for an intellectual probe into postmodernity. The result is highly problematic: it is a non-original interpretation of the social; it is on the one hand something like reading the *Book of the World* through the eyes of Foucault, Wittgenstein or Castoriadis, and a professor's (i.e. expert's) offering of modern sociology to postmodern customers (which dislike and have no need of experts – as the professor states) on the other. The result is clear – it is a *paradox* constantly produced by the conflict in Bauman's methodology: the conflict of *modern* reading of *postmodern* texts. It is thus at least highly problematic (if not impossible) to build a postmodern sociological *theory* (the aim of this collection as declared by its editor) on such a methodological paradox.

Sociologický časopis, 1997, Vol. 33 (No. 2: 217-223)

V nové edici *POST* vydalo v roce 1995 pražské *Sociologické nakladatelství (SLON)* první svazek, knížku Zygmunta Baumana *Úvahy o postmoderní době* (156 stran textu, ediční poznámka). Edice *POST (Postmoderní sociologické teorie)* tak začala demonstrovat existenci *zvláštního* druhu sociologické teorie – postmoderní teorii – a Baumanovu práci vybrala jako předjezdce dalších kol. Počátky Baumanových prací o postmodernismu [Bauman 1988a, 1988b] spadají do doby, kdy se anglosaská sociologická teorie probírala z tematického spánku a konečně zpozorovala, že *diskurs postmodernismu* je podle všech známek *good business* – jak o tom svědčil *boom* v oblasti filozofie a disciplín, které se tu o filozofii mohly opřít. Byla to druhá polovina druhé poloviny 80. let – éra prvních časopiseckých studií anglosaských sociologů,¹ po níž rychle přišla doba prvních sociologických monografií [Lash 1990, Murphy 1989, Smart 1992] (počátek 90. let). Zpoždění, které tu sociologická teorie vykazovala za sociální filozofií kupříkladu německé provenience bylo zhruba deset let, a pokud jde o samotné teoretické zdroje z francouzské oblasti, bylo to už dvacet let. Po prvních monografiích o postmoderně a sociologii se pak konečně objevila i práce o bídě postmodernismu [O'Neil 1995].

Proč to zde vzpomínám? Protože Baumanovy texty vybrané do recenzované knížky, záslužně vydané *SLONem*, mají všechny rysy tohoto „probuzení sociologické teorie po dvanácté hodině“ a vzbuzují tytéž dojmy jako svrchu uvedené práce z konce 80. let. I po přečtení Baumanových textů člověk neví, zda právě přečetl přetlumočení *některých*

*) Veškerou korespondenci posílejte na adresu: Doc. PhDr. Stanislav Hubík, CSc., Zdravotně sociální fakulta, Ostravská univerzita, třída 17. listopadu 1790, 708 52 Ostrava-Poruba, fax (069) 698 3070.

¹) Kromě uvedených Baumanových studií nutno mezi prvními uvést pozoruhodný pokus o aplikaci Foucaultových a Derridových idejí v sociologické teorii v [Murphy 1988].

tezí M. Foucaulta nebo *některých* názorů C. Castoriadise, vynásobených ovšem *některými* Lyotardovými závěry. Ano, to je základní dojem z celé knížky: čtu úvod k postmodernismu, založený na přetlumočení děl, která jsou osami tohoto diskursu. Tyto osy jsou ovšem doma v poststrukturalismu, takže bych čekal jakousi „domestifikaci“ (post/neo)strukturalistické argumentace v sociologické teorii – ta ale zůstává zamlčena.

Co tedy chápe Bauman jako *postmodernitu*, například v úvodní stati *Spor o postmodernitu* (s. 7-23)? Nic nového, pouze opakuje mnohokrát řečené: „Postmodernita je vlastně pouze totéž, co *zánik projektu* – super-projektu, takového projektu, který nezná plurál“ (s. 13). A dodává dnes obecně známou tezi, zavedenou implicitě z několika stran, explicitě Lyotardem, že „postmoderní kritika záměrů modernity je tedy poněkud paradoxně (...) konečným triumfem moderního ducha“ (s. 17). Zánik projektu a nástup postmoderní kritiky vysvětluje z absence univerzální moci potřebné k realizaci Projektu (s. 14), ze ztráty důvěry v Projekt (s. 15) a z přemožení moderní civilizace jejími vnitřními rozpory (s. 16). Zajímá ho, co z toho plyne pro sociologii, a opakuje zde to, co napsal již před lety ve své studii *Is There a Postmodern Sociology?*: sociologie se již nemůže podílet na tvorbě Projektu – neboť „zatímco ‚projekt postmoderny‘ je čímsi jako *contradictio in adiecto*, je projekt filozofie či sociologie šité na míru postmoderního údělu, a zejména na míru postmoderního sebe-uvědomování úkolem stejně tak realistic-kým, jako nevyhnutelným“ (s. 21). A načrtává úkol sociologie v následujících bodech: vymanění se z myšlenkových návyků a stereotypů, pochopení lidské skutečnosti jako souboru možností, rezignace na dosavadní pojetí „kultury“ jako celku, revize pojmu systém, revize možností statistiky (s. 19-21). Výsledkem má být sociologie, „která nemá téměř co nabídnout těm, kteří usilují o dosažení nebo udržení moci, má však co nabídnout lidem, kteří ať už z vlastní volby, nebo z nutnosti jsou zaujati seberealizací a sebetvorbou (...) učí, jak moudře žít ve stavu neurčitosti“ (s. 23). Narozdíl od Baumana nechodí takový P. Sloterdijk kolem horké kaše a říká věci jasněji: není to přece sociologie, která nemá téměř co nabídnout *moci* – je to *moc*, která již moderní intelektuály včetně sociologů nepotřebuje, a tak si musejí sami hledat někoho, kdo o ně stojí a kdo je bude platit. Podle Baumanovy sémantické kosmetiky to mají být „lidé zaujatí seberealizací a sebetvorbou“. Nu, když sociologii nepotřebují původní zaměstnavatelé – ideologie a propaganda *moci Projektu a ekonomická moc* – hledá si sociologie nového odběratele. Jen nevím, proč by si jedinec, který *opravdu* usiluje o „seberealizaci a sebetvorbu“, bral na pomoc zrovna sociologii. Zřejmě z důvodů, které jsou dány samotným vymezením *úkolů sociologa*, stanovených Baumanem zcela metafyzicky: „Posláním (...) sociologa je vyslovit zamlčené, učinit zjevným, co je zraku nedostupné, zhmataitelné to, co nelze uchopit nebo čeho se ruka dotknout nechce nebo na to prostě nemá čas.“ (s. 21) Citát ovšem snese i ne-metafyzickou interpretaci – řekněme tržně ekonomickou: nemáte-li čas, a přesto se chcete seberealizovat a sebetvořit, svěťte se nám a my (sociologové) to uděláme za vás (jako investiční fondy).

Přiznám se, že jsem byl až do přečtení uvedené formulace přesvědčen, že s takovým vymezením sociologie/sociologa se již nikdy nesetkám. Nuže, vymezení povolání odhalovačů tajností sociálních, expertů, je opět zde. Jaké rozpory zakládá toto pojetí, ukáží na příkladech různých Baumanových analýz (jichž je v knize méně) či skic (těch je v knize nejvíce).

Oproti úvodní stati *Spor o postmodernitu*, která opakuje teze různých autorit bez upozornění na teoretické zdroje (které jsou však dobře čitelné), je druhá stat' *Postmoderní*

osobnostní vzorce (s. 25-60) svižným textem, plným originálních interpretací jevů, kolem nichž vsutku chodíme každý den a Bauman je dovedně pojmenuje a uvede do souřadnic doby současné i minulé. Typologizace sociálních osobností na *zevlouna*, *tuláka*, *turistu* a *hráče* je velmi zdařilou artikulací života jedince v době, kdy se vytratila osobnostní paralela *Dějinného Projektu – plánovaná životní pout'*, kdy „může model poutníka znamenitě sloužit – a také slouží – jako vzorec životní strategie moderního člověka“ (s. 31). Konec Projektu znamená i konec plánu a životní poutě individua – jedinec se mění v několik málo typových variant (zevloun, tulák atd.). Bauman spolehlivě vyhledal hlavní znaky těchto typů a zasadil je do sociálního dění způsobem přesvědčivým a humorným – když například upozorňuje, že *zevloun* již nezevluje na pařížské promenádě, ale u televize: „Právě obrazovka se stala hlavním, nejčastěji a nejochotněji navštěvovaným výběhem postmoderního zevlouna. Tím se rozsah jeho toulek nesmírně rozšířil: ani největší „nákupní promenáda“ se svým objemem nemůže rovnat televizní obrazovce.“ (s. 44) Bauman předvádí, co tu znamená postmodernisty objevená *sociální imploze* a *neurčitost*. „Na sklonku moderní epochy se životní způsob tuláka mění z nevýhody ve výhodu, v trumf. (...) Tuláctví nejenže již nic neohrožuje, je pro sebe reprodukci společenského řádu dokonce nezbytné.“ (s. 47)

Jakkoliv jsou tyto pasáže brilantní, nemůže se Bauman vyhnout vážnějším teoretickým otázkám, které mu lze položit. Zaprvé – je-li *tulák* typickým jevem postmoderní Evropy (a Bauman není původní, „jen tak se toulal Evropou“ je motiv uvedený do debaty o postmodernismu koncem 80. let), co s Husserlovým tvrzením, že cikáni jako *tuláci* (ne jako etnikum) do Evropy nepatří? A druhá otázka – kde mezi těmito typy chce Bauman nalézt výše uvedené adresáty sdělení sociologie, lidi, kteří „jsou zaujati seberealizací a sebetvorbou“? Nebo snad mám věřit tomu, že *zevloun*, „pohodlně usazený ve fotelu a vyzbrojený pouze dálkovým ovladačem“ (s. 44), je tím, pro koho mají pracovat týmy sociologů, jejichž „posláním je vyslovit zamlčené a učinit ho zjevným“? Opět vystupuje na povrch onen rozpor, o němž píše výše a který prostupuje celý text knihy. Nervozitu čtenáře v tomto směru Bauman ještě zvýší výrazem, který opakuje v této stati několikrát – výrazem *tak trochu*. Rád bych znal *heuristickou* a *metodologickou hodnotu* tohoto výrazu – o jeho estetické hodnotě nepochybuji. Nebo si snad i Bauman myslí – jako R. Rorty –, že je možno říkat a psát cokoliv? Jak to ale potom bude s tím „posláním sociologie“?

V závěru Bauman shrnul ideje, které aplikoval na život jedince/osobnosti v postmoderním světě, takto: „Postmodernita neruší moderní tlaky. Pouze je nahrazuje jinými, novými, vlastními. Decentralizuje je, dekondenzuje, rozptyluje a privatizuje. Činí tak s důsledky, jež zatím nelze dohlédnout.“ (s. 60) Ano, vřele souhlasím. Jak ale potom „vyslovit zamlčené, učinit zjevným, co je zraku nedostupné, zmatatelné to, co nelze uchopit nebo čeho se ruka dotknout nechce nebo na to prostě nemá čas“?

Tyto dvě věci mi stále unikají. Zaprvé – *kdo* bude odběratelem sociologické teorie mezi těmi všemi zevlouny, tuláky, turisty a hráči, ve které jsme se v postmoderním světě údajně všichni „tak trochu“ proměnili? Podle mých výpočtů budou adresátem zase jen *experti* – proti nim však Bauman brojí – takže *kdo*? Zadruhé – *jak* „vyslovit zamlčené a učinit zjevným“ to, co je na jiném místě nazváno „důsledky, jež zatím nelze dohlédnout“? Anebo jde právě a jen o toto – sdělit, že důsledky nelze dohlédnout? Ale k tomu netřeba sociologii.

Podobně nápaditým a osvěžujícím textem je další esej *Postmoderní příhody těla* (s. 61-93). Ukazuje, jaký ideál lidského těla a jeho výkonu vytvořila *modernita* a jaký přijímá doba *postmoderní*. S ironií, ale také s nepříjemnou logikou rehabilituje evropským sociálněvědním myšlením dávno zapomenutý jev, *lidské tělo*, a dokonale ho spojuje se sociálním děním. Ukazuje, jaký ideál potřebovala moderní společnost, aby mohla splnit úkoly vytýčené Dějinným Projektem, a píše přitom perem namočeným do Foucaultova kalamáře: „Hlavními továrnami na řád, a tedy i továrnami na individua, jež by se do tohoto řádu hodila (...), byly pro většinu mužské části populace moderní společnosti továrny a vojenská kasárna. Aby se tedy dospělý muž mohl dostat pod spásonosný vliv řádotvorných procedur, musel se prokázat způsobilostí k průmyslové práci a k vojenské službě. (...) společensky bezproblémovými, „normálními“, byli pouze takoví muži, kteří se hodili k roli dělníka a vojáka. (...) Obě činnosti vyžadovaly v první řadě fyzickou sílu – tedy pevné svaly, hbité a obratné končetiny, *silné tělo*.“ (s. 68) To se zásadně změnilo a dnes je jedinec nikoliv pracujícím *dodavatelem statků*, ale *sběratelem zážitků a požitků* (s. 76). *Moderní tělo* dělníka a vojáka se změnilo. *Postmoderní tělo* „je především odběratelem *prožitků*. Konzumuje a stravuje *zážitky*. Je nástrojem *rozkoše*, protože využívá přirozenou schopnost reagovat na podněty.“ (s. 78-79) Že s tím jde ruku v ruce produkce zevlouna, tuláka atd., netřeba dodávat.

S *tělem* souvisí prožívání *prostoru*. I to se liší v *moderní* a v *postmoderní* době. Sociální prostor pro moderní tělo „je organizován podle kritérií *kognitivních*“, pro postmoderní tělo „konzumenta-sběrače *prožitků*, je organizován podle kritérií *estetických*“ (s. 89). Dualita „modernita versus postmodernita“ věc ale zřejmě příliš schematizuje a je i v rozporu s jinde uvedenou tezí o *pluralitě* postmoderního světa, ve které „se ne vše může stát, ale nic se stát nemusí“. Tak jak je to: *musí* mít jedinec v postmoderním světě tělo *požitkáře* a *prožitkáře*, anebo *nemusí* a může se vykázat i *tělem dělníka/vojáka*? Jestliže ano, pak neplatí to, co říká Bauman o postmoderním *světě*. Jestliže ne, pak neplatí to, co říká o postmoderním *těle*. Je-li možné *obojí*, pak neplatí ona schematizující dualita „moderna versus postmoderna“, na které rozbor *těla* a s ním spojeného *sociálního prostoru* stojí. Co si z toho mám vybrat? Že se tak teď přise?

Přes uvedené kritické poznámky považuji tyto dvě stati – *Postmoderní osobnostní vzorce* a *Postmoderní příhody těla* – za výborné aplikace toho, co již sice bylo diskursem postmodernismu řečeno dříve a k čemu Bauman nemá co dodat ani *teoreticky*, ani *metodologicky*, co však málokdo demonstroval na srozumitelných příkladech každodenního sociálního života. V *těchto* dvou statích našel Bauman pravou půdu pro svůj příspěvek k diskusím o modernitě a postmodernitě – nikoliv v teoretických komentářích. Zde totiž vůbec nevadí, že v podtextu se ohlašují původní autoři aplikovaných idejí – právě proto, že jde o *originální aplikace*, a jsou to vynikající aplikace.

Krátkou úvahu *Mezi námi neznámými aneb o cizích v (post)moderním městě* (s. 95-113) uvádí formulace: „Ne každý městský život je moderní, ale každý moderní život je městský.“ (s. 95) Z toho plyne snaha o efektivní orientaci v tomto typu života a Bauman ji vidí jako snahu o uplatnění „dvojí (bezvýsledné) strategie života mezi cizími“.

První takovou strategií je redukce prvku překvapení, a tím i nepředvídatelnosti událostí na minimum (případně na nulu). Druhou takovou strategií je eliminace prvku překvapení vůbec, vymazání překvapení jako významu. Obě strategie směřují k přetvoření města ve zrutinizovaný svět cizoty, ve „svět opakovatelných činů, které jsou podřízeny vzorcům, jež je možné se naučit nazpaměť“ (s. 97). Ale především první strategie byla

spojena se všemi moderními utopiemi „uspořádaného, průzračného, přehledného a předvídatelného světa“. Tyto utopie byly téměř bez výjimky architektonické a urbanistické, takže vztah města a modernity není jen historický, ale i podstatně logický. Bauman naznačuje, jak se město chová k *cizímu*, tj. k jinakosti, i jak se k městu chová postmoderní osobnostní typ (zevloun atd.). Ukazuje, jak městská anonymita poskytuje jedinci svobodu nejen v obvyklém slova smyslu, ale i tím, že ho zbavuje sebe sama. Co tu chce Bauman vlastně sdělit, není jasné: *město* sice spojil s modernitou a s utopií (zde je vše srozumitelné), co se však s městem děje v podmínkách postmoderních, je nejasné. Pokud není za textem této stati víc, než jsem vyčetl, pak jde o banální konstatování, která nic nepřidávají k tomu, co bylo sepsáno v předcházejících dvou esejích.

Posledním textem recenzované knížky je studie *Morálka bez etiky* (s. 115-163). V této studii chce Bauman dosáhnout dvojího: jednak přesvědčit čtenáře, že končí (skončila) doba *expertů*, včetně sociologických (což soustavně na jiných místech a sám svým výkonem popírá – viz výše), kteří měli legitimaci k vyslovování etických soudů, jednak dovodit, že to nevádí, že v postmoderní době nikdo na etické expertízy nečeká, že ne-expert si poradí sám. Bude morální bez etiky. Proč má postmoderní svět expertů dost – to Bauman neříká. Zda jeho tvrzení platí obecně – což by bylo v *pluralitní postmodernitě* divné, ne? – již říká: ano, platí obecně. Bauman formuluje *univerzalistická* tvrzení, která si nezadají s osvětskými formulacemi. A navíc, což je také divné, hovoří za všechny – dokonce i za *mne* (s. 125 – zde je to nejnápadnější).

Nejen v prvním textu (*Spor o postmodernitu*), ale i v dalších částech nacházím zásadní rozpor týkající se pozice sociologie (případně sociální teorie) v postmoderní době. Na jedné straně jakoby Bauman přistupoval na hru postmodernistů a přijal základní teze o pluralitě, o globalizaci, o rezignaci na království Rozumu a o neprivilegovanosti jedinců/skupin, ba dokonce o metodologické funkci (sebe)ironie. A na druhé straně formuluje ono již uvedené tvrzení upomínající nejčistší ideály osvícenství: „Posláním filozofa a sociologa je vyslovit zamlčené, učinit zjevným, co je zraku nedostupné, zmatatelné to, co nelze uchopit...“

Abych zdůraznil rozpor, který to potenciálně zakládá a který se mnohokrát v knížce ohlásí na různých místech, vybírám opačné tvrzení (ale je jich více), vyslovené ve spojitosti s tématem etiky, mající však v daném kontextu obecnou platnost: „Filozofové, vychovatelé a kazatelé pokládají etiku za své poslání a žádný z nich by ‚obyčejným lidem‘ nepřiznal právo na vynášení soudů vypovídajících o tom, co je dobré a co je špatné, a žádný z nich by také nesouhlasil s uznáním takovýchto ‚laických‘ soudů...“ (s. 115-116). Jsou to prostě *experti*. Ale „tím, co experty vedlo k tomu, aby se dali do práce a setrvali při ní, nebyla všeobecná a ‚zdola‘ přicházející žádost o radu a potřeba jistoty“ (s. 117). Ale nejde jen o „filozofy, vychovatele a kazatele“ – jde také o *sociology*. Bauman zjevně zde i jinde souhlasí s postmodernisty v tom, že role expertů je v moderní společnosti nezastupitelně výlučná, ale v postmoderním diskursu ironicky zpochybněná a rozptýlená do celku rovnoprávných obyvatel společnosti. Ale – sám znovu a znovu staví sociologii či filozofii (a sebe sama) právě do této role vševědoucího experta a vypravěče o tom, jak to doopravdy je.

Tento rozpor poznamenává celou práci, což má za následek, že čtenář v ní nalézá vynikající postřehy a argumenty současné společnosti (a hlavně její sebereflexe) v sousedství banalit a přetlumočení, která (viz poznámku o Foucaultovi, Castoriadisovi

aj.) občas pocítuji jako prosté plagiáty (například pasáž o mravním subjektu na s. 128 prostě převzatá z Lyotarda).

Z. Bauman vystupuje ve svých kritických posudcích vůči modernitě co by kultuře expertů jako moderní expert. Používá jazyka, který má všechny domnělé znaky postmoderny – tedy paradoxnost, nejasnost, víceznačnost. Zvolil formu eseje, která znemožňuje věcnou polemiku: nelze polemizovat tam, kde nejsou jasně uvedeny ani zdroje, ani argumenty. Pak se ale vtírá otázka, do jaké míry knížka patří do edice *Postmoderní sociologické teorie*. O co mi jde, ukazuje následující pasáž:

„Jen jednou věcí si můžeme být jisti: ve společnosti, která otevřeně přiznala, že jí chybí základy i cíl, a v níž pouze vratká lávka přemostňuje propast, kde měly být její základy, může existovat jakákoliv morálka, může to ale být pouze *morálka eticky nefundovaná*. Musí tedy být i nekontrolovatelná a nepředvídatelná.“ (s. 127) Nuže – co s tímto tvrzením v *sociologické teorii*? Co v ideologii nebo ve filozofii, to je mi jasné. Ale jak se zachovat k uvedené formulaci rozumně čili logicky, popřípadě *teoreticky* – nevím. Nevím totiž o tom, že by si *společnost* něco takového „otevřeně přiznala“ – snad to byli určití politici, možná někteří sociologové, zřejmě i nějaký ten filozof či teolog – ale nevím o žádné *společnosti*, která by tak učinila.

Právě v *postmoderní době* i jen „tak trochu“ (abych použil Baumanova exaktního jazyka) sečtělému čtenáři musí připadat takováto *všeposuzující* a *vševyjasňující* formulace buďto jako dobrý vtíp sebeironizujícího profesora sociologie – anebo jako prvotřídní *muzéální* kousek z depozitáře starých deklarací. Použité metafory jsou naprosto jasné – hovoří o *krizi*. Ale co sdělují? Banality. A dále: od logické formy založené v kondicionálu („měly by“) přejít k možnosti („může“) a odsud k apodiktickému tvrzení „musí tedy být“ sice znamená, že *Sprache spricht*, ale to je vše. Ba ani z případného faktu nepřítomnosti etiky nelze jen tak vyvodit závěr o nekontrolovatelnosti morálky: sociokulturní kontrola morálky není přece zajišťována jenom etikou. Je mi jasné, že Baumanovi se zamlouvá Fukuyamovo schéma *konce dějin s velkými ideologiemi* a sám tedy koncipuje *konec dějin s velkými etikami* – avšak způsobem, k němuž by Wittgenstein (jehož se Bauman několikrát dovolává) podotkl: nechť si ten, kdo říká „musí to tak být“, ujasní, co míní oním *musí*.

Uvedené poznámky o rozporu mezi postojem moderního profesora a některými výsledky postmoderních reflexí, jimiž se zaobírá, jsou zároveň zdrojem řady dalších možných polemik – kterým ale brání onen již vzpomenutý esejistický charakter statí. V tom spatřuji znak společný řadě současných textů od těch autorů, kteří vidí v zaujetí postoje k diskursu postmodernismu svou „profesionální povinnost“ (anebo good business) a nepočínají si zcela *fair*: znak *jazyka, formy* a *stylu*, který autorovi již předem dovoluje *vyhnout se případné vskutku teoretické polemice či kritice*. Aby bylo jasno: kde není přesný jazyk, kde forma eseje a metafora vystřídaly fakta a pojmy, kde styl nahrazuje logickou argumentaci – tam není půda pro *teorii* a příslušnou diskusi.

Baumanovy statí však (přesto) možno číst s požitkem, s uznáním i s poučením – avšak těžko jako *sociologické teoretické texty*. Zygmunt Bauman sám je mnohem přesnější než *Sociologické nakladatelství* a spoluřadatel (a překladatel) M. Petrusek a namísto *postmoderní sociologické teorie* skromně uvádí – *úvahy*. Ano, o nic jiného nejde.

Jak k tomu ale přijdou adepti sociologie, když jim jejich profesori popletou *teorie s úvahami*?²

STANISLAV HUBÍK vystudoval sociologii a filozofii na Masarykově univerzitě v Brně. Nyní působí jako docent Ostravské univerzity, kde vede katedru sociální práce. Publikoval přes 60 statí v různých vědeckých časopisech. Knižně vydal *Jazyk a metafyzika* (Praha, Academia 1983), *K postmodernismu obratem k jazyku* (Boskovice, Albert 1994).

Literatura

- Bauman, Z. 1988a. „Is There a Postmodern Sociology?“ *Theory, Culture & Society* 5: 217-237.
- Bauman, Z. 1988b. „Sociology and Postmodernity.“ *The Sociological Review* 36: 790-823.
- Lash, S. 1990. *Sociology of Postmodernism*. London and New York: Routledge.
- Murphy, J. W. 1988. „Making Sense of Postmodern Sociology.“ *The British Journal of Sociology* 39: 600-614.
- Murphy, J. W. 1989. *Postmodern Social Analysis and Criticism*. Westport, CT: Greenwood Press.
- O’Neil, J. 1995. *Poverty of Postmodernism*. London and New York: Routledge.
- Smart, B. 1992. *Modern Conditions, Postmodern Controversies*. London and New York: Routledge.

²) Ještě drobnou poznámku k překladu: *Lebenswelt* jsem dosud měl za *femininum*, ne *maskulinum* (s. 18). Wittgensteinův výraz se překládá jako *rodinné*, nikoliv „rodové“ podobnosti. Jelikož v textu o postmodernitě lze očekávat lecjaký neografismus, nevím, zda na s. 132 jde opravdu o *berhaupt* nebo o *überhaupt*.

Political, Organizational and Policy Transformation at the Municipal Level: The Case of Liberec

DANIEL HANŠPACH

Vydal Sociologický ústav AV ČR,
Jilská 1, Praha 1,
fax (02) 24 22 02 78,
e-mail sociolog@mbox.cesnet.cz

Vyšlo v edici "Working Papers" WP 97:1

Jednotlivé výtisky můžete objednat na výše uvedené adrese

Cena 69,- Kč (4 USD)

Shrnutí: Studie nabízí ucelený pohled na průběh transformace místní správy a samosprávy v okresním městě Liberci a na její vnímání a hodnocení jejích výsledků občany. Na základě studia dostupných archivních materiálů, rozhovorů s místními politiky a úředníky, zúčastněného pozorování zasedání městského zastupitelstva a dvou dotazníkových šetření jak zastupitelů, tak občanů, jsou popisovány a analyzovány různé aspekty politického a organizačního vývoje na radnici a ve městě jako celku. Zvláštní důraz je kladen na místní bytovou politiku, rozvojové strategie města, politiku v oblasti životního prostředí a na srovnání různého hodnocení místní správy politiky a občany. Největším přínosem transformačních změn byl pro město především nárůst autonomie, pokud jde o rozhodovací procesy na místní úrovni. Tento nový rozhodovací a manévrovací prostor byl využit především k prosazování politiky zaměřené na místní ekonomický rozvoj, rozsáhlou privatizaci, podporu podnikání a na obnovu zanedbané infrastruktury města. Celková vize rozvoje města je spojena s představou Liberce jako budoucího obchodního centra euroregionálního významu, jež by mělo i další kulturní a rekreační funkce. Odvrácenou stranou takovéto strategie a jejího uskutečňování je však takový typ místní politické kultury, která je charakterizovaná technokratickým přístupem řídících pracovníků radnice na straně jedné a značnou nedůvěrou a pasivitou občanů na straně druhé.